

Nr 32.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 mars 1951 dagtecknad proposition, nr 105, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g
om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947
(nr 303).

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947¹, vilken jämlikt lag den 12 maj 1950 (nr 174) gäller till och med den 30 juni 1951, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1952.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 454 av herr *Ohlon m. fl.* och

nr 468 av herr *Cassel m. fl.* samt

inom andra kammaren

nr 588 av herr *Ohlin m. fl.* och

nr 602 av herr *Hjalmarson m. fl.*

I motionerna I: 454 och II: 588, vilka äro likalydande, har hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att de nya direktiven för priskontrollens arbete före utfärdandet underställas riksdagens prövning».

I motionerna I: 468 och II: 602, vilka jämväl äro likalydande, har hemställts »att riksdagen måtte med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 105 besluta att prisregleringslagen endast skall äga giltighet t. o. m. den 31 december 1951; samt

att riksdagen måtte uttala *dels att*, därest Kungl. Maj:t finner anledning att förelägga höstriksdagen proposition om fortsatt giltighet av lagen efter den 31 december 1951, Kungl. Maj:t därvid jämväl bör underställa riksdagen direktiven för den priskontrollerande verksamheten, *dels att* den ekonomiska

¹ Senaste lydelse av 2 § se SFS 1948: 408.

politiken enligt dess mening bör bedrivas efter sådana riktlinjer att förut-sättningar skapas för ett fullständigt avvecklande snarast möjligt av den statliga priskontrollen.»

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda lagsförslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åbe-ropat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse där-för icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionerna.

Inledning.

Nu gällande prisregleringslag utfärdades den 30 juni 1947 och trädde i kraft den 1 juli samma år. Lagen gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har därefter successivt förlängts, senast genom lagen den 12 maj 1950, nr 174. Enligt sistnämnda lag har prisregleringslagen erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1951.

Enligt den inledande bestämmelsen i 1 § prisregleringslagen erfordras, för att lagens huvudbestämmelser skola träda i tillämpning, att särskilt förordnande därom meddelats. Sådant förordnande må meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnande meddelas av Konungen med riksdagens samtycke, dock att, när riksdagen ej är samlad, provisoriskt förordnande må meddelas av Konungen. Genom kungörelse den 30 juni 1947 (nr 304) meddelade Konungen med riksdagens samtycke förordnande, var-om nyss är sagt, att gälla från och med den 1 juli 1947 tills vidare. Förord-nandet är alltså gällande.

Beträffande det närmare innehållet i prisregleringslagen får utskottet hän- visa till den på s. 2—4 i propositionen lämnade redogörelsen.

Riktlinjerna för den prisreglerande verksamheten.

Beträffande riktlinjerna för den prisreglerande verksamheten må här nämnas följande.

Genom beslut den 31 mars 1950 anbefalldes Kungl. Maj:t statens priskon-trollnämnd och övriga myndigheter med prisreglerande uppgifter att tills vidare under år 1950 vid utövandet av sin prisreglerande verksamhet iakt-taga i beslutet angivna riktlinjer. Dessa riktlinjer grundades på förslag framlagda av den i december 1948 tillkallade förhandlingsdelegationen för utarbetande av direktiv för priskontrollen. De av Kungl. Maj:t genom nämnda beslut fastställda riktlinjerna framgå av *Bihang* till statsrådsprotokollet i förevarande ärende.

Mot slutet av förra året utarbetades inom handelsdepartementet en *pro-memoria* angående den prisreglerande verksamheten efter utgången av 1950, innefattande förslag till nya riktlinjer för denna verksamhet.

I promemorian erinrades inledningsvis om att de direktiv, som gällt för prisregleringen under år 1950, i huvudsak voro utformade med hänsyn till de särskilda betingelser som inkomststabiliseringen och den därtill anslutna subventionspolitiken inneburit. I och med den nya rörlighet på pris- och inkomstområdet, som kom att inträda kring årsskiftet 1950/51, hade dessa särskilda betingelser bortfallit. Samtidigt hade en påtaglig förändring skett i den allmänna ekonomiska situationen inom landet, vilket krävt en omställning av den ekonomiska politiken. I detta läge hade även förutsättningarna för statsmakternas övervakning av utvecklingen på prisområdet blivit i viss mån andra än dem som förelegat, när de nuvarande riktlinjerna för priskontrollen uppdragits.

I promemorian uttalades vidare, att den ändrade situationen främst sammanhänge med den omsvängning av det internationella konjunkturläget, som blivit en följd av den världspolitiska utvecklingen. Med den starka anknytning till utlandsmarknaden, som utmärkte det svenska näringslivet, hade det ekonomiska läget inom landet snabbt rönt inverkan av den inflationsartade tillspetsningen av den internationella konjunkturen. I det uppkomna läget måste den ekonomiska politiken inriktas på att bevara den samhällsekonomiska jämvikten och motverka tendenserna till balansrubbing. Ett villkor härför var, att efterfrågan i samhället hölls inom gränserna för de reala resurserna, så att utrymme ej skapades för en självständig inhemsk prisstegringskonjunktur. Huvudlinjerna för en sådan politik hade redovisats i propositionen nr 255 till 1950 års riksdag.

I promemorian underströks, att strävandena att genom en begränsning av de förutsedda efterfrågeökningarna upprätthålla jämvikten mellan de produktiva resurserna och anspråken på dessa måste stödjas av direkta ingripanden på prisområdet. Tidpunkten för den definitiva avvecklingen av priskontrollen måste därför förskjutas längre fram i tiden än som tidigare synts nödvändigt.

I det rådande läget var det icke möjligt att genom priskontroll hindra utifrån kommande prisstegringar att slå igenom i den svenska prisnivån. De lönehöjningar, som inträdde med utgången av år 1950, torde icke heller kunna undgå att framkalla prisstegringar trots att pågående rationalisering och andra förhållanden kunde antagas ha skapat utrymme för höjda löneutgifter utan prisstegring. Huvuduppgiften för priskontrollen blev under dessa förhållanden närmast att tillse, att inflationstendenserna utomlands icke uppammade spekulativt betonade prisstegringstendenser inom landet, vilka gävo upphov till en sekundär uppdrivning av den svenska prisnivån. Särskilda problem uppstodo genom de spänningar på hemmamarknaden, som de stigande export- och importpriserna i vissa fall kunde medföra.

De uppgifter som sålunda kommo att åvila priskontrollen under den närmaste tiden voro viktiga och svåra. Den prisreglerande myndigheten måste vaksamt följa utvecklingen och ingripa vid spekulativa prisrörelser, innan dessa nått sådan styrka att de blevo svåra att bemästra. Prisregleringsverksamheten borde härvid i första hand inriktas på varor och tjänster, som

med hänsyn till konkurrensförhållanden och prispolitiska synpunkter i övrigt kunde sägas vara av betydelse för prisutvecklingen. En sådan inriktning av prisregleringen fick dock icke drivas så långt, att risker för snedvridning av prisstrukturen uppkommo. Det måste därför förutsättas, att möjligheter bibehölls för att åter utsträcka prisregleringen till ett vidare fält, därest dylika tendenser skulle framträda. Över huvud torde det få förutskickas, att priskontrollen handhades med smidighet och anpassades till lägets skiftande krav.

Med utgångspunkt från anförda synpunkter samt på grundval av vissa överläggningar med företrädare för olika näringsorganisationer upprättades inom handelsdepartementet ett utkast till direktiv för den prisreglerande verksamheten efter utgången av 1950 av den lydelse som framgår av *Bihang* till statsrådsprotokollet i ärendet.

Över promemorian avgavs, efter remiss, *yttranden* av kommerskollegium, statens jordbruksnämnd, statens priskontrollnämnd, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet, Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg, Skånes handelskammare, Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens centralorganisation.

Icke någon av remissinstanserna förordade att man i nuvarande läge helt avskaffade priskontrollen. I två särskilda uttalanden till ett av remissyttrandena hävdades emellertid, att prisregleringslagen borde bibehållas efter den 1 juli 1951 endast ur beredskapssynpunkt i händelse av avspärrning eller liknande.

Beträffande innehållet i övrigt i yttrandena får utskottet hänvisa till den på s. 8--12 i propositionen lämnade redogörelsen.

Sedan det remitterade förslaget till direktiv blivit föremål för viss överarbetning inom handelsdepartementet, anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 12 januari 1951 statens priskontrollnämnd och övriga myndigheter med prisreglerande uppgifter att tills vidare intill utgången av juni 1951 vid utövandet av sin prisreglerande verksamhet iakttaga följande riktlinjer.

1. Målet för den prisreglerande verksamheten skall vara att, där så är möjligt, förhindra eller eljest i största möjliga utsträckning begränsa prisstegringar samt att främja prissänkningar. Inom ramen för denna allmänna målsättning böra de prisreglerande myndigheterna anpassa sina åtgärder så, att en av den prisreglerande verksamheten föranledd snedvridning av produktion och distribution i möjligaste mån motverkas och en ändamålsenlig inriktning i dessa hänseenden sålunda främjas.

2. Det allmänna prisstoppet avses skola bibehållas tills vidare med oförändrad prisstoppdag. Där tillräcklig säkerhet föreligger beträffande visst varuslag, viss grupp av varor eller viss tjänst, att ett upphävande av prisregleringen icke kommer att medföra prisstegring, bör prisregleringen i fråga om varuslaget, varugruppen eller tjänsten upphävas. De prisreglerande myndigheterna böra vid bedömning härav taga vederbörlig hänsyn till det

förhållandet, att en branschförening lovar verka för eller ett enstaka företag försäkrar att prishöjning icke skall äga rum.

3. Förutsättning för att prishöjning för visst varuslag eller viss tjänst skall kunna medgivas skall alltid vara, att det föreliggande priset enligt en av den prisreglerande myndigheten vederbörligen granskad kostnadskalkyl visas icke medföra täckning av produktions- eller anskaffningskostnaderna jämte skälig handelsvinst. Produktions- och anskaffningskostnaderna beräknas därvid med tillämpning av återanskaffningsprisprincipen.

4. Även om en dylik kostnadskalkyl i och för sig skulle motivera en prishöjning bör en sådan i allmänhet icke medgivas i annat fall, än att verkställd lönsamhetsberäkning giver vid handen, att verksamheten inom företaget eller branschen såsom helhet, om prishöjning icke genomföres, kommer att ge en avkastning, som med hänsyn till föreliggande förhållanden uppenbarligen måste betecknas som för låg. Är så icke fallet, bör dock prishöjning kunna medgivas, om kompenserande prissänkning genomföres på någon annan av företagets eller branschens produkter eller eljest särskilda omständigheter föreligga.

5. Vid bedömande av de under 3 och 4 angivna förutsättningarna skall till utgångspunkt tagas pris- och kostnadsläget hos rationellt arbetande företag inom vederbörande bransch. Härvid böra beaktas de skillnader i fråga om varusortiment och kvalitet m. m. som kunna föreligga.

6. I kalkyler och lönsamhetsberäkningar, som komma att läggas till grund för bedömningen av prisfrågorna, bör, såvitt angår kostnadsökningar, beroende på löneförhöjningar, endast få medräknas sådan kostnadsökning som svarar mot skillnaden mellan senast faktiskt utbetald lön och lön som för 1951 eller däremot svarande tid antingen bestämts i kollektiv överenskommelse eller genomsnittligen utgår för arbetstagare, som icke omfattas av kollektivavtal.

7. I de fall, att för visst företag eller bransch övernormala vinster eller marginaler föreligga, böra de prisreglerande myndigheterna vidtaga åtgärder för att åstadkomma prissänkningar. Särskild uppmärksamhet bör härvid ägnas de fall, där anledning till antagande finnes, att prissättningen är monopolistiskt bestämd.

8. De prisreglerande myndigheterna skola upprätthålla fortlöpande god kontakt med näringslivet och dess organisationer.

De yrkanden på en omarbetning av riktlinjerna för den prisreglerande verksamheten, vilka framställdes i de över direktivförslaget avgivna yttrandena från olika näringsorganisationer, framfördes ånyo av Stockholms handelskammare i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 16 februari 1951. Handelskammaren ansåg det angeläget, att frågan om priskontrollens gestaltning i nuvarande läge upptoges till en förutsättningslös och allsidig utredning och hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte under medverkan av företrädare för näringslivet låta utreda frågan om priskontrollens uppgifter under rådande förhållanden och om formerna för dess utövning.

Genom beslut den 23 februari 1951 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen

för handelsdepartementet bl. a. att tillkalla en förhandlingsdelegation bestående av ordförande och högst nio ledamöter för överläggningar rörande den prisreglerande verksamhetens fortsatta bedrivande. Enligt departementschefens uttalande borde, med hänsyn till den korta giltighetstiden för de nu gällande direktiven, överläggningarna inom delegationen bedrivas så snabbt att blivande förslag kunde genomföras från och med den 1 juli 1951.

I motionerna I: 468 och II: 602 anföres bl. a. följande:

Prisregleringslagen är i själva verket endast en ram för priskontrollen. De i verkligheten avgörande och för priskontrollens verksamhet normgivande bestämmelserna återfinnas i de av Kungl. Maj:t utfärdade direktiven. Över dessa direktiv har riksdagen emellertid icke beretts tillfälle yttra sig förrän i efterhand då densamma varit i kraft en längre tid. Denna uppdelning, enligt vilken den reella sidan av reglerna för priskontrollen förbehålles Kungl. Maj:t och endast den mer formella sidan hänskjutas till riksdagen, synes oss klart otillfredsställande. Det naturliga är att riksdagen får möjlighet att fatta ståndpunkt till frågan i dess helhet.

Såsom ovan anförts synes det oss angeläget att riksdagen beredes möjlighet att vid sin prövning av prisregleringslagen även fatta ståndpunkt till direktiven för priskontrollen. Enär detta av praktiska skäl tidigast kan ske vid höstriksdagen detta år, finna vi oss icke böra emotsätta oss en förlängning av lagen t. o. m. den 31 december 1951. Om en förlängning av priskontrollen efter nämnda dag anses nödvändig, böra sålunda i samband med propositionen om dylik förlängning jämväl direktiven för den priskontrollerande verksamheten underställas riksdagen.

I motionerna I: 454 och II: 588 uttalas i förevarande hänseende följande:

När provisoriska direktiv för den nuvarande priskontrollen utfärdades, blevo desamma — vilket vi finna anmärkningsvärt — ej underställda riksdagen. När nu nya direktiv utarbetas, bör det vara uppenbart att de skola underställas riksdagens prövning. Det borde vara möjligt för Kungl. Maj:t att framlägga dem till den höstsession, som med all sannolikhet kommer att hållas även i år och som troligen får taga befattning med även andra sidor av den ekonomiska stabilisering, som bör komma till stånd snarast möjligt.

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

I skrivelse den 3 februari 1951 har *statens priskontrollnämnd* — under erinran att giltighetstiden för prisregleringslagen utgår den 30 juni 1951 — hemställt att lagen skall givas fortsatt giltighet t. o. m. den 30 juni 1952. Vid gemensamt sammanträde med nämnden och dess råd i anledning av remissen av utkastet till direktiv för den prisreglerande verksamheten efter utgången av år 1950 hade förehafts även frågan om förlängning av lagens giltighetstid. Därvid hade uttalats, att de osäkra förhållanden, som f. n. rådde på de utrikespolitiska och ekonomiska områdena, syntes komma att bli tämligen långvariga och torde göra det ofrånkomligt att lagen bibehölles också under nästa budgetår. Vidare hade framhållits att det icke f. n. syntes föreligga anledning att vidtaga ändringar i lagbestämmelserna samt att statsmakterna ägde möjlighet att under lagens giltighetstid begränsa tillämpningen av föreskrifterna däri, i den mån så befunnos lämpligt.

Av priskontrollnämndens skrivelse framgår vidare, att nämnden nyligen beslutat att, med giltighetstid fr. o. m. den 29 januari 1951, undantaga ett antal förnödenheter och tjänster från prisstoppbestämmelserna. Detta innebure emellertid icke att nämnden komme att släppa övervakningen av prisutvecklingen på de områden som undantagits från prisreglering. I den mån det skulle uppträda tendenser till prishöjningar utöver vad som kunde anses skäligt med hänsyn till kostnadsstegringar och andra förhållanden, komme nämnden att företaga förnyade prisingripanden på sådana områden. Så hade t. ex. redan skett beträffande vissa järnvaror.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sköld, har vid remiss den 23 februari 1951 till lagrådet anfört: »I finansplanen till årets statsverksproposition underströk jag att den ekonomiska politikens strävanden att, sedan den pågående anpassningen uppåt av priser och löner ägt rum, stabilisera penningvärdet på den nya nivån måste stödjas av en fortsatt priskontroll. Tidpunkten för priskontrollens definitiva avveckling måste med hänsyn härtill förskjutas längre fram i tiden än vad man tidigare hoppats på. Jag erinrade vidare om att de av Kungl. Maj:t i anslutning till stabiliseringspolitiken fastställda direktiven för priskontrollen upphörde att gälla med utgången av 1950 och att nya riktlinjer voro under övervägande och inom kort skulle komma att fastställas.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har Kungl. Maj:t genom beslut den 12 januari 1951 fastställt sådana nya riktlinjer att gälla tills vidare intill utgången av juni 1951, motsvarande prisregleringslagens återstående giltighetstid.

Då i enlighet med vad jag anfört behov av fortsatt priskontroll föreligger, torde giltighetstiden för prisregleringslagen böra förlängas ytterligare ett år. Någon ändring av innehållet i lagen ifrågasättes icke.

Med avseende å priskontrollens allmänna karaktär och uppgifter i rådande ekonomiska läge torde jag få erinra om uttalandena härutinnan i finansplanen. Jag har där framhållit att stora krav på smidighet komma att i det nya läget ställas på priskontrollen. Med den nya rörligheten i samhälls-ekonomi blir det priskontrollens främsta uppgift att förhindra att sekundära prisförskjutningar uppkomma sedan anpassningen till den nya prisnivån genomförts och att se till att spekulativa moment i prisstrukturen ej ge anledning till självständiga prisrörelser. Priskontrollens uppgift blir sålunda att utöva kontroll över att initialkostnadsstegringarna icke fortplantas i prissystemet i större utsträckning än vad som är ofrånkomligt och icke med mera än sitt absoluta belopp. Priskontrollens verksamhet får därmed i viss mån en karaktär påminnande om den under de första krigsårens kostnadsökningsperiod. Detta får dock icke innebära att priskontrollen skulle frånga hittills tillämpade allmänna grunder för sin verksamhet utan den bör på vanligt sätt söka begränsa prishöjningar till ett minimum och, där möjligheter därtill föreligga, främja prissänkningar. Det nyss sagda bör heller icke utesluta en fortsatt avveckling av priskontrollen på områden där några risker för prishöjningar uppenbarligen icke föreligga.

Såsom av priskontrollnämndens skrivelse framgår har nämnden med tillämpning av den sist angivna principen nyligen avvecklat prisregleringen för ett antal förnödenheter och tjänster. Emellertid har nämnden för avsikt att, i överensstämmelse med vad som förutsatts i ett av remissyttrandena över utkastet till de nya direktiven för priskontrollen, fortfarande övervaka prisutvecklingen på frisläppta områden och vid behov åter ingripa med prisreglerande åtgärder.

I *motionerna I: 468 och II: 602* anföres i förevarande fråga till en början, att det numera torde bli alltmer uppenbart, att en permanent statlig priskontroll icke i det långa loppet är lämplig och ändamålsenlig som prisregulator. I fortsättningen anföres bl. a. följande:

Ju längre priskontrollen pågår desto tydligare framträda helt naturligt dess ogynnsamma biverkningar. Priskontrollen är i och för sig endast motiverad när det gäller att i ett utpräglat knapphetsläge förhindra osunda prisstegringar eller att dämpa spekulativt betonade prisrörelser i övrigt. Den nuvarande priskontrollen sträcker sig emellertid vida därutöver och tillämpas sålunda även på områden där varuförsörjningen är god och risken för spekulativa tendenser därför ringa. I dylika fall är priskontrollen ägnad att antingen konservera en oriktigt avvägd prisnivå eller att åstadkomma en snedvridning av produktionen som i sista hand går ut över konsumenterna. Det är visserligen riktigt, att under de senaste åren vissa varuområden frigivits från priskontroll, men detta har skett i alltför begränsad omfattning. I själva verket borde det vara befogat att förr frigiva för stora områden än för små, varvid det givetvis måste vara den priskontrollerande myndigheten obetaget, att, om det skulle visa sig att frigivande resulterade i spekulativa prisrörelser, ingripa mot sådana tendenser genom att ånyo belägga området med priskontroll.

Såsom prisregulator är den fria konkurrensen vida överlägsen en administrativ kontroll. Alla möjligheter böra därför tillvaratagas att låta konkurrensen ersätta det statliga detaljreglerandet. För att detta i full utsträckning skall vara möjligt fordras emellertid att statsmakterna i sin allmänna ekonomiska politik skapa förutsättningarna för samhällsekonomisk balans och ett större utrymme för en progressiv utveckling inom närings- och arbetslivet. Från vår sida ha vid flerfaldiga tillfällen de utvägar anvisats, som stå till buds för att åstadkomma denna utveckling och därmed möjliggöra en fullständig avveckling av priskontrollen.

Avslutningsvis anföra motionärerna, att de icke funnit sig böra emotsätta sig en förlängning av lagens giltighetstid till och med den 31 december 1951.

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Utskottet.

När fjolårets riksdag hade att taga ställning till frågan om förlängning av prisregleringslagen syntes förutsättningarna för en avveckling av den statliga priskontrollen förhållandevis goda. Såsom departementschefen i finansplanen till årets statsverksproposition framhållit måste emellertid med hänsyn till den genomgripande förändring det ekonomiska läget sedan dess undergått tidpunkten för priskontrollens avveckling förskjutas längre fram

i tiden än man tidigare hoppats på. Utskottet delar departementschefens uppfattning att behov av fortsatt priskontroll föreligger samt att giltighetstiden för prisregleringslagen bör förlängas. Då det icke torde finnas anledning antaga, att det ekonomiska läget kommer att undergå en så avsevärd förbättring, att priskontrollen kan helt avvecklas under nästkommande budgetår, får utskottet med avstyrkande av motionerna I: 468 och II: 602, i denna del, förorda, att lagen gives fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1952. Vad departementschefen i propositionen anfört angående priskontrollens allmänna karaktär och uppgifter i rådande ekonomiska läge har icke givit utskottet anledning till annat uttalande än att utskottet vill understryka vikten av att priskontrollnämnden övervakar prisutvecklingen även för frisläppta områden och, om skäl därtill förefinnas, åter ingriper med prisreglerande åtgärder.

Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår har chefen för handelsdepartementet tillkallat en förhandlingsdelegation för överläggningar rörande den priskontrollerande verksamhetens fortsatta bedrivande. De förslag, vartill överläggningarna leda, beräknas kunna genomföras från och med den 1 juli 1951, då giltighetstiden för de nuvarande direktiven utgår. Med hänsyn till den korta giltighetstiden för sistnämnda direktiv och då ett ställningslagande till dessa skulle kunna föregripa de resultat, vilka kunna uppnås genom överläggningarna inom delegationen, har utskottet ansett sig icke böra göra något uttalande i anledning av den i propositionen lämnade redogörelsen för den prisreglerande verksamheten.

I motionerna föreslås, att riksdagen måtte hemställa, att direktiven för den prisreglerande verksamheten underställas riksdagens prövning. Vid bedömandet av denna fråga bör enligt utskottets mening beaktas, att de direktiv, som tid efter annan utfärdats, haft jämförelsevis kort giltighetstid. Förhållandet kan antagas bli enahanda även beträffande de direktiv, som komma att utfärdas sedan överläggningarna inom förhandlingsdelegationen slutförts. Vidare torde det vara av vikt att priskontrollen, särskilt under nu rådande förhållanden, handhas med smidighet och snabbt anpassas efter lägets skiftande krav. Med hänsyn till vad sålunda anförts och då avsevärda praktiska svårigheter torde kunna befaras uppkomma, därest direktiven skola underställas riksdagens prövning, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionerna I: 454 och II: 588 eller I: 468 och II: 602, de båda sistnämnda såvitt nu är i fråga. Utskottet anser det dock lämpligt, att en redogörelse angående riktlinjerna för den prisreglerande verksamheten lämnas då förslag om förlängning av prisregleringslagen förelägges riksdagen.

Vad slutligen angår yrkandet i motionerna I: 468 och II: 602, att riksdagen måtte uttala, att den ekonomiska politiken enligt dess mening bör bedrivas efter sådana riktlinjer att förutsättningar skapas för ett fullständigt avvecklande snarast möjligt av den statliga priskontrollen, vill utskottet framhålla, att frågan om priskontrollens avveckling endast berör en mindre del av de ekonomiska problemen. Att i samband med behandlingen av ett så begränsat spörsmål taga ställning till den ekonomiska politiken i dess hel-

het torde icke kunna komma i fråga. Utskottet får med hänsyn härtill avstyrka nu ifrågavarande motioner jämväl i denna del.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 468 och II: 602, såvitt dessa avse att prisregleringslagen skall äga giltighet allenast t. o. m. den 31 december 1951 — antaga det genom förevarande proposition, nr 105, framlagda lagförslaget oförändrat; samt

B. att motionerna I: 454 och II: 588 samt I: 468 och II: 602, sistnämnda båda motioner i de delar, som icke behandlats ovan under A., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 maj 1951.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Sunne, Wahlund, Uhlén, Aman, Bengtson och Svärd;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Igelsbo, Hellbacken, Ryberg, Nilsson i Göteborg, fröken Höjer, herrar Andersson i Alfredshem*, Andersson i Linköping* och fröken Wetterström.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1:o) av herrar *Jacobsson* i Igelsbo, *Sunne* och fröken *Höjer*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse.

När fjolårets riksdag hade att taga ställning till frågan om förlängning av prisregleringslagen syntes förutsättningarna för en avveckling av den statliga priskontrollen förhållandevis goda. Såsom departementschefen i finansplanen till årets statsverksproposition framhållit måste emellertid med hänsyn till den genomgripande förändring det ekonomiska läget sedan dess undergått tidpunkten för priskontrollens avveckling förskjutas längre fram i tiden än man tidigare hoppats på. Utskottet nödgas sålunda instämma i departementschefens uppfattning att behovet av fortsatt priskontroll föreligger samt att giltighetstiden för prisregleringslagen bör förlägnas. Då det tyvärr icke torde finnas anledning antaga, att det ekonomiska läget kommer att undergå en så avsevärd förbättring, att priskontrollen kan helt avveck-

las under nästkommande budgetår, får utskottet med avstyrkande av motionerna I: 468 och II: 602, i denna del, förorda, att lagen gives fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1952. Vad departementschefen i propositionen anført angående priskontrollens allmänna karaktär och uppgifter i rådande ekonomiska läge har icke givit utskottet anledning till annat uttalande än att utskottet vill understryka vikten av att priskontrollen avvecklas på områden där risker för prishöjningar icke föreligga; självfallet bör det dock åligga priskontrollnämnden att övervaka prisutvecklingen även på sådana områden.

Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår har chefen för handelsdepartementet tillkallat en förhandlingsdelegation för överläggningar rörande den priskontrollerande verksamhetens fortsatta bedrivande. Då med hänsyn härtill de nu gällande direktiven, som endast ha provisorisk karaktär, kunna beräknas få jämförelsevis kort giltighetstid och då ett ställningstagande till dessa skulle kunna föregripa de resultat, vilka kunna uppnås genom överläggningarna inom delegationen, har utskottet ansett sig icke böra göra något uttalande i anledning av den i propositionen lämnade redogörelsen för den prisreglerande verksamheten.

Vidkommande det motionsvis väckta yrkandet, att riksdagen måtte hemställa, att direktiven för den prisreglerande verksamheten skola underställas riksdagens prövning, vill utskottet till en början framhålla, att prisregleringslagen endast utgör en ram för priskontrollen; dess verkliga innebörd bestämmes av de direktiv, som tid efter annan utfärdas av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till den betydelse dessa direktiv sålunda ha, måste det — särskilt under nu rådande ekonomiska förhållanden — anses otillfredsställande, att riksdagen icke beredes tillfälle att före utfärdandet yttra sig över dem. Utskottet finner därför uppenbart, att de förslag, vartill överläggningarna inom den nu tillkallade förhandlingsdelegationen kunna leda, böra underställas riksdagens prövning, innan de genomföras. Då nämnda överläggningar beräknas bli slutförda före den 1 juli innevarande år, torde de nya direktiven kunna framläggas vid höstsessionen med innevarande års riksdag, varvid de lämpligen torde kunna upptagas i den sammanfattande redogörelse angående riktlinjerna för den ekonomiska politiken under år 1952, som enligt vad utskottet förutsätter då kommer att lämnas riksdagen. Vid detta ställningstagande synas praktiska skäl nödvändiggöras, att de nu gällande provisoriska direktiven, oaktat att de icke kunna anses fria från invändningar, givas fortsatt giltighet tills riksdagen yttrat sig angående de nya direktivförslagen.

Vad slutligen angår yrkandet i motionerna I: 468 och II: 602, att riksdagen måtte uttala, att den ekonomiska politiken enligt dess mening bör bedrivas efter sådana riktlinjer att förutsättningar skapas för ett fullständigt avvecklande snarast möjligt av den statliga priskontrollen, vill utskottet — som finner den förda ekonomiska politiken behäftad med allvarliga brister — framhålla, att det visserligen är ett önskemål, att ett sådant läge kan skapas att priskontrollen blir obehörlig och kan avvecklas, men att det inte

kan anses lämpligt att i samband med behandlingen av priskontrollen taga ställning till riktlinjerna för den allmänna ekonomiska politiken, vilket bör ske i annat sammanhang och med beaktande av olika sidor av den samhälls-ekonomiska utvecklingen i in- och utlandet. Utskottet får med hänsyn härtill avstyrka nu ifrågakvarande motioner i denna del.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — — — lika med utskottet — — — lagförslaget oförändrat;

B. att riksdagen med bifall till motionerna I: 454 och II: 588 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de direktiv för den prisreglerande verksamheten, varom överläggningar för närvarande pågå, före utfärdandet måtte underställas riksdagens prövning; samt

C. att motionerna I: 468 och II: 602, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan under A. och B. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

2:o) av herr *Svärd* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

För att möta tillfälligt betingade risker för häftiga prisstegringar kan en offentlig priskontroll vara av värde. Likaledes kan den vara förhållandevis effektiv som broms på en prisstegringstendens, som är grundad på en spekulativ bedömning av utsikterna till en överkonjunktur.

En statlig priskontroll kan därutöver fördröja och för en tid dämpa verkningarna på den inhemska prisnivån av inifrån eller utifrån kommande påfrestningar och därmed möjliggöra en mjukare och mera successiv anpassning.

Som ett permanent medel för en ekonomisk politik är en priskontroll olämplig och ägnad att skapa en bestående tendens till samhällsekonomisk och företagsekonomisk snedvridning. Att den permanentas medför också att den icke med samma effekt kan tillgripas som extraordinärt medel i en extraordinär situation.

Om priskontrollens olämplighet som samhälleligt kontrollinstrument i förhållande till monopol- och kartellprissättning synas inga delade meningar råda.

Utskottet som i övrigt icke haft att taga ställning till den ekonomiska politikens mål, medel och möjligheter vill dock i anslutning till motionerna I: 468 och II: 602 uttala att enligt dess mening bör en sådan ekonomisk politik föras att behov av en efter den 1 januari 1952 bedriven priskontroll icke kommer att föreligga. Under förutsättning av att det internationella ekonomiska och politiska läget icke avsevärt förvärras bör detta enligt utskottets mening vara möjligt.

Detta förutsätter emellertid att alla möjligheter att bringa den nu rådande prisstegringsvägen under kontroll tillvaratagas. Särskild vikt fäster ut-

skottet därvidlag vid de möjligheter som uppenbarligen föreligga att genom en samordnad ekonomisk politik stärka de tendenser till köparmotstånd, vilka enligt inhämtade uppgifter redan äro till finnandes och redan i sådan utsträckning att producenter av viktiga varor tveka att helt uttaga medgivna priser. Genom att stärka köparnas motstånd medverkar det allmänna till att skapa omedelbara förutsättningar för att ersätta en ineffektiv byråkratisk priskontroll med ett konsumenternas effektiva inflytande över prisbildningen.

Utskottet vill alltså i denna del hemställa om bifall till motionerna I: 468 och II: 602 och således föreslå riksdagen att endast medgiva förlängning av prisregleringslagen till den 31 december 1951.

Prisregleringslagen är en ramlagstiftning. De konkreta riktlinjerna för priskontrollverksamhetens bedrivande givas genom av Kungl. Maj:t utfärdade direktiv.

Det måste enligt utskottets mening framstå som angeläget att riksdagen då det gäller en verksamhet som direkt ingriper i de många medborgarnas livsföring och som skapar många gånger svårbedömbara avvägningsproblem av rättslig natur och intressekaraktär beredes tillfälle taga kännedom om icke endast verksamhetens generella förutsättning utan också konkreta riktlinjer. Direktiven för den prisreglerande verksamheten böra således enligt utskottets mening meddelas riksdagen. Det är icke tillfredsställande att detta sker i efterhand.

Under förutsättning att det behövliga utrednings- och förhandlingsarbetet rätt och i riktig tidsföljd organiserades, borde direktiven kunna underställas riksdagen utan att detta behövde medföra osmidighet eller att mera påtagliga praktiska svårigheter uppkomme.

Utskottet hemställer således jämväl i denna del om bifall till motionerna I: 468 och II: 602. Härmed torde även yrkandena i motionerna I: 454 och II: 588 i huvudsak vara besvarade.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 468 och II: 602, såvitt dessa avse giltighetstiden för prisregleringslagen — antaga det genom förevarande proposition, nr 105, framlagda lagförslaget dock med den ändringen att i den föreslagna lagen orden »den 30 juni 1952» utbytas mot orden »den 31 december 1951»;

B. att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 468 och II: 602 i denna del — uttala att direktiven för den prisreglerande verksamheten böra underställas riksdagen;

C. att motionerna I: 468 och II: 602 i övrigt måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan anført; samt

D. att motionerna I: 454 och II: 588, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan under B. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.